

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 3/2013 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain 3 ja 4 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 5 päivänä joulukuuta 2012 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain 3 ja 4 §:n muuttamisesta (HE 172/2012 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitussihteeri Anne Hartoneva, oikeusministeriö

- poliisitarkastaja Antti Simanainen, sisäasiainministeriö
- valtiosyyttäjä Leena Metsäpelto, Valtakunnansyyttäjänvirasto
- ylitarkastaja Heimo Kangaspunta, Rikosseuraamuslaitos
- vs. johtava sosiaalityöntekijä Leo Heikkilä, Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysto.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- sisäasiainministeriön rajavartio-osasto
- puolustusministeriö.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annettua lakia siten, että nuoren rikosta koskevan ilmoitusvelvollisuuden 14 vuorokauden määräaika alkaisi kulua siitä, kun esitutkinta on valmistunut. Ilmoitusvelvollisuus on esitutkintaviranomaisella. Voimassa olevassa laissa määräajan alkamisajankohta on 14 vuorokautta siitä, kun nuori on kirjattu esitutkintaviranomaisen tietojärjestelmään.

Muutoksen jälkeen kyettäisiin välttämään tarpeettomien seuraamusselvitysten laadinta esimerkiksi tapauksissa, joissa luovutaan toimenpiteistä taikka käytetään rangaistusmääräys- tai rikesakkomenettelyä. Niin ikään kyettäisiin välttämään syyttäjälle ja Rikosseuraamuslaitokselle esitutkinnassa selvitettyä tietoa nuoren

rikoksesta enemmän ja varmempana kuin nykyisin. Muutoksen avulla kyettäisiin välttämään myös tilanteet, joissa seuraamusselvityksen laadintaan ryhtyminen ennen esitutkinnan valmistumista saattaisi merkitä sitä, että rikoksesta epäilty nuori saisi tietoonsa häneen tai samaan rikosvyyhteen mahdollisesti liittyviin muihin henkilöihin kohdistetut salaiset pakkokeinot.

Käytännössä määräajan alkamisajankohdan muutos ei tarkoittaisi merkittävää asian käsittelyn pitkittymistä, sillä esitutkintaviranomaiset käsittelevät nuoren rikosasiat joutuisasti.

Lakiin lisättäisiin myös säännös, jonka mukaan sotalaskurinpitomenettelyssä käsiteltävistä nuoren rikoksista ei tarvitsisi tehdä esitutkintaviranomaisen ilmoitusta.

Lisäksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan syyttäjän ei tarvitsisi tehdä seuraamusselvityspyyntöä, jos nuori rikoksesta

epäilty ei ole Suomen kansalainen eikä hänen vakinainen asuntonsa ole Suomessa.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2013.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksessä ehdotetaan korjattavaksi vuoden 2011 alusta lukien voimaan tulleen nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain soveltamisessa todetut käytännön ongelmat. Tällaisia ongelmia liittyy seuraamusselvityksen pyytämiseen liian aikaisessa vaiheessa, salaisten pakkokeinojen paljastumiseen esitutinnan ollessa vielä kesken ja velvollisuuteen pyytää seuraamusselvitys aina myös ulkomaalaisesta rikoksesta epäillystä.

Seuraamusselvityksen tarkoituksena on kertoittaa nuoren rikoksesta epäillyn sosiaalista tilannetta ja rikokseen syyllistymiseen vaikuttaneita syitä sekä arvioida rikokseen syyllistymisen riskiä ja edellytyksiä tukea nuorta elämään rikoksetonta elämää. Voimassa olevan lain mukaan esitutkintaviranomaisen on 14 vuorokauden kuluessa siitä, kun nuori on kirjattu nuorena rikoksesta epäiltynä esitutkintaviranomaisen tietojärjestelmään, ilmoitettava nuoren rikoksesta syyttäjälle, sosiaaliviranomaiselle ja Rikosseuraamuslaitokselle. Viranomaisten toimenpiteille laissa varattujen erittäin tiukkojen määräaikojen tarkoituksena on ollut turvata nuoren rikosasian nopea käsittely.

Käytännössä on osoittautunut, ettei syyttäjällä ole aina riittävästi tietoa asiasta ja nuoresta siinä vaiheessa, kun hänen pitää pyytää Rikosseuraamuslaitokselta seuraamusselvityksen laatimista. On ollut tilanteita, joissa seuraamusselvityksen laadinta on käynnistynyt, mutta sittemmin on selvinnyt, ettei kyseinen nuori ole syyllistynyt rikokseen tai teko on niin vähäinen, että toimenpiteistä luovutaan. Tästä saattaa seurata, että nuori joutuu seuraamusselvityksen laadintaprosessiin, vaikka hän olisi syyllistynyt rikokseen tai rikos on niin vähäinen, ettei esitutkintaa enempää toimenpiteitä ole tarpeen käynnistää.

Rikosseuraamuslaitoksen arviointikeskuksissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa tarpeettomien selvitysten määrä on myös aiheuttanut turhaa työtä. Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta kannattaa sitä, että määräaika ilmoituksen tekemiselle alkaa kulua nuorta koskevan esitutinnan valmistumisesta.

Myös sellaisessa tapauksessa, jossa nuori on mukana laajassa rikoskokonaisuudessa, jossa on useita rikoksesta epäiltyjä, noudatettaisiin edellä mainittua ilmoitusaikaa. Lakivaliokunta kuitenkin katsoo, että esitutkintaviranomaisen ilmoitus nuoresta ennen rikoskokonaisuuden esitutinnan valmistumista saattaa johtaa siihen, että salaisten pakkokeinojen käyttö tulee julki. Tämä voi vuorostaan vaikeuttaa tai vaarantaa esitutinnan suorittamista. Valiokunta katsoo, että salaisten pakkokeinojen salassa pysymistä on tarpeen suojata tehokkaammin ja ehdottaa tämän vuoksi 3 §:n muuttamista jäljempänä selvitetyn tavoin.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan luovuttavaksi velvollisuudesta pyytää nuoresta rikosentekijästä seuraamusselvitys silloin, kun hän ei ole Suomen kansalainen eikä hänellä ole vakinaista asuntoa Suomessa. Nuoren tavoittamista seuraamusselvityksen laadintaa varten on pidetty tällöin hankalana. Lisäksi hallituksen esityksen perusteluissa esitetään, että ulkomaalaisten, joilla ei ole asuinpaikkaa Suomessa, tässä tarkoitettujen rikokset eivät päädy suomalaisen tuomioistuimen käsiteltäviksi, koska näitä henkilöitä ei pääsääntöisesti tavoiteta oikeuskäsittelyyn haastamiseksi. Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan, toisin kuin hallituksen esityksen perusteluissa esitetään, ulkomaalaisten rikosentekijöiden asioita käsitellään suomalaisissa tuomioistuimissa suhteellisen usein. Vuonna 2011 ulkomaalaisia nuoria alle 21-vuotiaita

rikoksesta epäiltyjä on ollut syytettynä 2 196 ja tuomittu 2 113. Vuonna 2011 on vankilaan tuomiotaan kärsimään saapunut 21 ulkomaalaista henkilöä, jotka ovat tuomion saadessaan olleet alle 21-vuotiaita. Tämän vuoksi lakivaliokunta pitää tärkeänä, että syyttäjät arvioivat näiden nuorten osalta seuraamusselvityksen tarvetta ja tarkoituksenmukaisuutta tapauskohtaisesti.

Eräissä asiantuntijakuulemisissa on tuotu esiin, että seuraamusselvitysten laadintavastuun ollessa Rikosseuraamuslaitoksella byrokratia on lisääntynyt, alaikäisten rikoksesta epäiltyjen asioiden käsittely on viivästynyt ja alaikäiset saatavat joutua asioimaan Rikosseuraamuslaitoksen toimitiloissa samanaikaisesti aikuisten rikoksentehtäjäiden kanssa. Lastensuojeluviranomaisilla oleva tieto olisi tämän mukaan nopeammin siirrettävissä syyttäjälle ilman nykyisen lain mukaisia välivaiheita.

Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annettua lakia valmisteltaessa vuonna 2010 selvitettiin yksityiskohtaisesti kuntien ja Rikosseuraamuslaitoksen välisen yhteistyön sisältöä ja vastuun jakautumista. Selvitystyön tuloksena päädyttiin esitykseen, jossa Rikosseuraamuslaitos laatii seuraamusselvityksen ja kunta sosiaaliselvityksen, joka on Rikosseuraamuslaitoksen käytössä sen laatiessa seuraamusselvityksen. Sosiaaliselvityksen käyttöönotosta jouduttiin kuitenkin luopumaan, koska kuntatहत katsoivat sen olevan niille osoitettu lisätehtävä. Rikosseuraamuslaitos tekee nykyisin yhteistyötä sosiaaliviranomaisten kanssa. Lakivaliokunnalla ei ole huomauttamista siihen, että seuraamusselvitysvastuu on Rikosseuraamuslaitoksella.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella

valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Yksityiskohtaiset perustelut

Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain 3 ja 4 §:n muuttamisesta

3 §. Esitutkintaviranomaisen ilmoitus nuoren rikoksesta. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että esitutkintaviranomaisen 14 vuorokauden aika ilmoittaa nuoren rikoksesta alkaa kulua esitutkinnan valmistumisesta. Edellä yleisperusteluissa esittämänsä viitaten lakivaliokunta ehdottaa, että pykälään lisätään *uusi 2 momentti* salaisen pakkokeinojen salassa pysymisen turvaamiseksi. Sen mukaan tutkinnanjohtaja voi päättää, että 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen määräaika alkaa kulua vasta kyseisen rikoskonaisuuden esitutkinnan valmistuttua. Lisäksi valiokunta ehdottaa, että pykälän *1 momenttia* täsmennetään siten, että siitä käy ilmi, että kyse on nimen omaan *nuorta koskevan* esitutkinnan valmistumisesta.

4 §. Syyttäjän pyyntö. Lakivaliokunta ehdottaa, että pykälän *2 momenttiin* tehdään kielellinen muutos luettavuuden parantamiseksi.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain 3 ja 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain (633/2010) 3 ja 4 § seuraavasti:

3 §

Esitutkintaviranomaisen ilmoitus nuoren rikoksesta

Esitutkintaviranomaisen on 14 vuorokauden kuluessa *nuorta koskevan* esitutinnan valmistumisesta ilmoitettava nuoren rikoksesta syyttäjälle, sosiaaliviranomaiselle ja Rikosseuraamuslaitokselle. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos:

(1 ja 2 kohta kuten HE)

Jos nuoren epäillään olevan osallisena sellaiseen rikoskokonaisuuteen, jossa johonkuhun rikoksesta epäiltyyn kohdistetaan salaisia pakkokeinoja, ja on erityisen painava syy epäillä esitutinnan vaarantuvan, jos nuori saisi seuraamusselvitystä laadittaessa tietoonsa salaisien pakkokeinojen käyttöön liittyviä tietoja, tut-

kinnanjohtaja voi päättää, että 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen määräaika alkaa kulua viimeistään kyseisen rikoskokonaisuuden esitutinnan valmistumisesta. (Uusi 2 mom.)

4 §

Syyttäjän pyyntö

(1 mom. kuten HE)

Pyyntöä ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos nuori rikoksesta epäilty *on ulkomaan kansalainen ja hänen vakinainen asuntonsa on muualla kuin Suomessa.*

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Helsingissä 15 päivänä maaliskuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Anne Holmlund /kok
vpj. Stefan Wallin /r
jäs. James Hirvisaari /ps
Arja Juvonen /ps
Suna Kymäläinen /sd
Antti Lindtman /sd

Jaana Pelkonen /kok
Jani Toivola /vihr
Kari Tolvanen /kok
Ari Torniainen /kesk
Kaj Turunen /ps
Peter Östman /kd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuula Sivonen.